

Réfi Zsuzsanna: Da capo
Negyedszázad, félszáz beszélgetés
 (Gramofon Könyvek, 2019)

Erről a könyvről az a gyermekkoromban olvasott (nyilvánvalóan tanító szándékkal írott) mese jutott eszembe, mely szerint egykor az orgona parányi virágai, amelyek hiába illatoztak, nem tudták felhívni magukra a figyelmet, ezért fürtökbe tömörültek – azóta népszerűségük töretlen, és sokan felfigyelnek értékükre, a kivételes illatra. A nemes cél érdekében történő tömörítés eredménye megannyi könyvtípus, az összkiadás-jellegű gyűjteményektől a gazdag válogatásokig. Ez utóbbira példa a számos, különböző jellegű sajtóorgánumnál publikáló Réfi Zsuzsanna eddigi gazdag publikációs terméséből összeállított, csaknem 400 oldalas kiadvány.

Réfi Zsuzsanna az 1990-es évek óta elkötelezett krónikása kulturális (elsősorban zenei) életünknek; aktív figyelemmel követve a mindennapok kisebb-nagyobb horderejű eseményeit, elsősorban interjúk, riportok keretében tájékoztatja az olvasókat a „történekekről”, amelyek kisebb-nagyobb közösségek életét, avagy érdekes személyiségek pályáját befolyásolják. Utólag mindig, a tyúk vagy tojás probléma mentén mi volt előbb: valamely újságtól a felkérés, amelynek eleget téve született meg az írás, avagy a tájékoztatás vágya találta meg a publikáció ideális fórumát. A sajtóorgánumok alapos ismeretében a szakíró számára már-már „ismertnek”, konkrétan tekinthető a potenciális olvasóközönség, így soha nem fenyegette az a veszély, hogy interjúit-beszélgetéseit „átlapozzák”. A papír formátumú olvasnivalók háttérbe szorulása elsősorban az újságokat sújtja – a könyvek (amennyiben gazdára találnak) életbiztosítása összehasonlíthatatlanul magasabb. Ebben az esetben az is növeli a könyv értékét, hogy általa olyan rétegekhez is eljutnak az írások, amelyeknek egyik-másik folyóiratnak még csak a létéről sem volt tudomásuk. Tehát, a nem-muzsikuskos „felfedezhetik maguknak” a Parlandót vagy a Zenekart, az elsősorban zenei szaklapok olvasóinak pedig például a Képes Anna jelenthet újdonságot. Az eredetileg internetes fórumokon megjelent írások főképp az idősebb generációkat örvendeztetik meg, akik számára nem természetes elfoglaltság a neten való tallózás. És mindehhez járul az idő-tényező; a több mint két és fél évtized – ilyen megfontolásból pedig a fiatalok jutnak könnyen hozzáférhető érdekes-informatív olvasnivalóhoz.

Ötven beszélgetés, 45 partnerrel – közülük öt személyvel két-két interjú is olvasható (a „duplázások” egymást követően kaptak helyet, egy-egy tízes csoport fináléjaként). Az elrendezés személyes jellegű; Réfi Zsuzsanna figyelme olyasmire is kiterjedt, hogy változatos egymásutánban kövessék egymást az énekes hangszeres stb. beszélgetőpartnerek.

Villódzó kaleidoszkóp ez a könyv a tekintetben is, hogy a beszélgetések nem időrendben következnek – érdekes tehát figyelmet szentelni az első megjelenés pontosan feltüntetett dátumának! Hasonló (kissé bonyolultabb) „időjáték” utána nyomozni az interjúalanyok életkorának – pontosabban, a születési dátumoknak, hogy tudjuk, ott és akkor hány évesen vallott a kérdezőnek a pályakezdő, a pályája zenitjén álló, avagy már a visszatekintés korszakába jutott művész. És az idősebbek bónusz-időjártékot is kapnak, amennyiben emlékeztetük mélyéről ismét felszínre kerülnek már elfeledett élmények-események – és utólag többlettartalommal telnek meg korszakok, olyasmikről értesülve, amik egykor elkerülhették figyelmüket. Megélt napjaik kerülnek kissé más megvilágításba, a kulisszatitkoknak köszönhetően. Az egykori pályakezdők sorsa megannyi tanulságot rejt szakmai utódaiknak – s ezek a szempontok örök-aktualitást adnak a könyv egészének.

Réfi Zsuzsanna írásgyűjteményének nagy tanulsága, hogy a szakíró eredményességének (egyik) alapfeltétele a széleskörű tájékozottság. Mert túl a kérdező rátermettségén, az kamatozik, amikor elhithető erejű a beszélgetések légköre. Tehát, a kérdezőnek nincs szüksége arra, hogy felkészültségét bizonyítandó, „felmondja” életét-munkásságát a beszélgetőpartnerének (amivel ő, természetesen, mindenki másnál inkább tisztában van), és nem kell a túlsó végletbe sem esnie, amikor ártatlanul rácsodálkozik bármire, amit megosztanak vele (a riporter felkészületlenség gyakori tünete). Ténylegesen beszélgetőpartner! És mint olyan, megtalálja azokat a területeket, amelyekre szívesen kalauzolja az érdeklődőket a megkérdezett, aki hasonlóképp felszabadultan „beszélget”, hiszen tudja: azzal a lehetőséggel élhet, hogy azt mondja, ami neki is fontos. Éppen ezért megannyi lényeges olyan mondat is elhangzik, amely a kontextusból kiragadva is megszívlelendő.

Írással foglalkozóknak külön a figyelmébe ajánlott az szakmai igényesség és az emberi tapintat kettős (egy-

mással jól megférő) szempontja, ami azt eredményezi, hogy a beszélgetések mindenkor eleget tesznek az írásbeliséggel szemben támasztott igényességnek, ugyanakkor nem fogalmazvány-jellegűek, vagyis beszéd-temponban olvasva, szinte a nyilatkozók hangján halljuk (néha előfordulnak sajátos-jellegzetes szófordulatok is, ami szintén erősíti a személyesség hitelét).

Réfi Zsuzsanna nem tagadja meg opera-rajongását, nagy számban vonultat fel énekeseket, énekesnőket, és a kötet öt „fejezetének” belső elrendezésekor változatosra törekszik a különböző hangszeresek és a karmesterek, továbbá a zeneszerzők szerepeltetésével. Az interjú-kettőzés ötlete telitalálat. Hogy a végkicsengés „nyitott formát” eredményez, szomorú-kényszerű megoldás (Kocsis Zoltánnal már nem kerülhetett sor a beszélgetés folytatására...).

A megszólítottak közül többen már örökre eltávoztak – tapintatra vall, hogy a tartalomjegyzékben nem került nevük gyászkeretbe. Hiszen amikor nyilatkoztak, ott és akkor aktuális témákat feszegettek, amelyek némelyike mindmáig megoldatlan problémát jelent.

A könyv olvasásához nem kell „használati utasítás”: egyszerűen olyan szellemi táplálék, amit nyugodtan lehet habzsolni, nem árt meg akkor sem, ha valaki egyévtéden fogyasztja, de lehet csemegézni is belőle, célirányosan avagy spontánul tallózva a beszélgetések között. Pillanatképek negyedszázad lenyomatából – s miként a borító fotóin, néhol közelebről, néha távolabbról látjuk a művészt, többé vagy kevésbé személyes „pózban”.

Gazdag és értékes album – éppen ezért méltánytalan lenne bármiféle személyre szabott számonkérés. Akiknek nem jutott hely benne, azoknak megadatott az elégtétel: nem találnak olyat írást a kiválasztottak között, amelynek létjogosultsága megkérdőjelezhető. Ami közéletre került, fontos. Ami nem jelenti azt, hogy ne lenne – akár hasonló mértékben – fontos további sok kötetre való beszélgetés. Íme, még egy érv Réfi Zsuzsanna lényeglátó és termékeny sajtós munkásságának értékelésére!

Fittler Katalin

Egy város lelke
dr. Székely György:
A muzsika valódi hangja a fesztiválok
fővárosában – Salzburg

Szerzői kiadás, 286 oldal, 9800.– Ft

Salzburg a zenetörténet kultikus helyszíneinek egyike: Mozart szülővárosa. Ahogyan a németek szívesen nevezik „Gothestadt”-nak, a költő városának Weimart (bár a Faust alkotója nem itt született: a tübingiai város „csu-

pán” működésének legfontosabb színhelye volt), ugyanúgy az osztrákok is gyakorta tisztelik meg országuk negyedik legnagyobb települését, a másfélszázezer lakosú tartományi székhelyet a „Mozartstadt” titulussal. Ám ahogy Eisenach vagy Zwickau sem vált varázsütésre művészeti központtá pusztán attól, hogy ott látta meg a napvilágot Bach, illetve Schumann, Salzburg esetében is el kellett telnie bizonyos időnek, amíg a város méltóvá vált hajdani nagy szülőttéhez. Akik ismerik Mozart életrajzát, tudják, hogy az érett zeneszerző szellemi és egzisztenciális értelemben egyaránt „kinőtte” szülővárosát, annak lehetőségeit immár provinciálisnak érezve, s aligha véletlen, hogy élete utolsó bő évtizedét a salzburgi hercegerseki szolgálat helyett immár független bécsi muzsikusként töltötte, itt érve el művészi kibontakozásának legfejlettebb fokát. Salzburg számláját terheli a méltatlan búcsú is: a sokat emlegetett rúgás, amely a Colloredo hercegeknek képviselőjében Arco gróf a renitens udvari muzsikust végleg útjára bocsátotta.

Salzburg „méltóvá válásának” első nagy lépése a Mozarteum létrejötte a 19. század folyamán. Ezt követi a Salzburgi Ünnepi Játékok, amely 2020-ban ünnepli centenáriumát: 1920-ban történt, hogy a századforduló és a századelő három jelentős szelleme, egy író-költő, egy rendező és egy zeneszerző, Hugo von Hofmannsthal, Max Reinhardt és Richard Strauss kezdeményezése nyomán létrejött a fesztivál, amelynek profiljában kezdettől szerepelt a mozarti örökség ápolása, de emellett már az alapításkor is sok egyéb, hiszen Salzburg már az első időkben is otthona volt a hangversenyek és az opera mellett a színháznak is. (Tudjuk: Salzburg legfőbb jelképe Hofmannsthal színdarabja, a Jedermann – Akárki – évről évre ismétlődő előadása.) Az Ünnepi Játékok műsorpolitikája az évtizedek során fokozatosan vált egyre befogadóbbá, komplexebbé, míg végül elérte mai sokszínűségét.

A magyar zenekedvelők társadalma által jól ismert dr. Székely György, a muzsikos orvos, belgyógyász, gasztroenterológus, klasszikus gitáros és hegedűs, a Semmelweis Vonósnyegyes 2. hegedűse, zenei írások szerzője, rádióműsorok készítője és egy Fischer Annie életművének szentelt könyv szerkesztője, különféle sajtóorgánumok megbízásából közel három évtizede, 1993 óta évről évre jelen van Salzburg eseményein: nemcsak a nyári Ünnepi Játékokon, hanem a Pünkösdi Fesztiválon és a Mozart Héten is. Az általa látogatott rendezvényekről rendszeresen tudósította a hazai sajtót, most pedig, a centenáriumhoz kapcsolódva könyvet állított össze Salzburg fesztiváljairól, a város és a művészet kapcsolatáról. Munkájának fontos részét alkotják az általa készített interjúk, emellett azonban pontos és a részletek iránt is figyelmes történetíróként végigkalauzolja olvasóját a fesztivál évtizedein, a kezdetektől napjainkig.

Az első nagy fejezet a fesztivál történetjének nagy léptékű összefoglalása, a kialakulás éveitől a hitleri korszak